

Häirintäyhdyshenkilötoiminnan kehittäminen kouluissa

Hyvinvointilautakunta 21.05.2025

233/07.01.02/2025

Valmistelu

Johtava rehtori Piia Hulkkonen 040-5885735

Hyvinvointilautakunta edellyttää päätöksessään 22.2.2025 § 16 Someturvapalvelun irtisanominen, että uusi tai päivitetty toimintamalli häirintätilanteiden käsittelyyn, mukaan lukien ehdotus mahdollisesta anonyymistä ilmoittamiskanavasta, tuodaan hyvinvointilautakunnan käsiteltäväksi toukokuun 2025 kokoukseen. Lautakunta edellyttää, että Someturva-palvelun päättymisen jälkeen Kemin kaupungin kouluissa vahvistetaan nimettyjen häirintäyhdyshenkilöiden roolia osana koulujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä.

Perusopetuslain 29 §:n ja lukiolain 40 §:n mukaan koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Koulun henkilöstön tulee puuttua netissä tapahtuvaan epäasialliseen käytökseen, joka tapahtuu kouluajalla, kouluun liittyvässä toiminnassa ja johon on osallisena koulun oppilaita. Kouluaika ja kouluun liittyvä toiminta ovat sellaisia, joissa oppilas osallistuu opetussuunnitelman tai muun opetuksen järjestäjän hyväksymän suunnitelman mukaiseen opetukseen tai toimintaan koulussa tai sen ulkopuolella.

Jos opettaja, rehtori tai koulun muuhun henkilökuntaan kuuluva saa tietoonsa oppilaaseen vapaa-ajalla kohdistunutta epäasiallista käyttäytymistä, opettajan tai rehtorin tulee kertoa asiasta oppilaan huoltajille. Koulu voi tarjota oppilaille ja heidän huoltajilleen mahdollisuuden keskustella tapahtuneesta. Usein vapaa-ajalla tapahtunut kiusaaminen, häirintä, syrjintä, väkivalta tai muu epäasiallinen käyttäytyminen heijastuu myös kouluarkeen.

Opetushallitus ohjeistaa netissä tapahtuvaan epäasialliseen käyttäytymiseen puuttumisessa:

- Oppilaan julkisia sosiaalisen median päivityksiä koulun, opiskeluhuollon sekä nuoriso- ja liikuntapalveluiden henkilökunta voi lukea ilman oppilaan tai huoltajan suostumusta. Oppilaan henkilökohtaisten viestien lukemiseen koulun, opiskeluhuollon sekä nuoriso- ja liikuntatoimen henkilökunta tarvitsee aina oppilaan tai oppilaan huoltajan luvan.
- Hyvä ja nopea ratkaisu on, että kuvan tai videon luvatta ottanut tai julkaissut oppilas poistaa itse kuvan tai videon omalta mobiililaitteeltaan tai pyytää sosiaalisen median palvelua poistamaan sen.
- Huoltajalla on lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 4 §:ssä säädetty velvollisuus huolehtia lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista. Tähän velvollisuuteen kuuluu huoltajan oikeus puuttua lapsen viestinnän salaisuuteen esimerkiksi, jos huoli herää lapsesta. Paras tapa on keskustella lapsen kanssa yhdessä ja lapsi itse näyttäisi esimerkiksi hänen mieltään painavan viestin, kuvan, videon tai muun sisällön.

- Epäasiallisen tai jopa laittomaksi katsottavan kirjoituksen, käyttäytymisen, valokuvan ja videon voi ilmiantaa sosiaalisen median palvelulle oppilas itse, oppilaan vanhempi, opettaja tai muu asian tietoonsa saanut aikuinen. Sosiaalisen median palvelussa tulee olla mahdollisuus tehdä tällaisia ilmoituksia. Sosiaalisen median palvelun tulee tutkia ilmiannetut sisällöt, ja sosiaalisen median palvelun tulee ilmoittaa ilmiannon tehneelle, miten palvelu on ratkaissut ilmiannon. Mikäli sisältö todetaan sosiaalisen median yhteisönormien vastaiseksi, ilmianto johtaa yleensä sisällön poistamiseen palvelusta. Viimesijaisena keinona, jos käyttäjä tallentaa sosiaalisen median palveluun palvelun yhteisönormien vastaista tai laitonta sisältöä, sosiaalinen median palvelu voi sulkea käyttäjätilin määrääjäksi.

- Mikäli oppilas tai hänen huoltajansa epäilee oppilaaseen kohdistuvan epäasiallisen käyttäytymisen rikokseksi, asiasta on syytä konsultoida poliisia. Oppilaan huoltajan on hyvä tiedottaa asiasta myös opettajaa tai rehtoria, jos epäasiallinen käyttäytyminen liittyy kouluaikana tapahtuneeseen.

- Mikäli koulun tietoon tulee oppilaaseen kohdistuva epäasiallinen käyttäytyminen, jota epäillään rikokseksi tai mobiililaitteen käyttöä epäillään rikokseksi, koulusta tulee olla yhteydessä oppilaan huoltajaan. Koulun on syytä konsultoida myös poliisia, olisiko tilanteessa syytä tehdä rikosilmoitus. Rikoslain 3 luvun 4 §:n mukaan viisitoista vuotta täyttänyt on rikosoikeudellisessa vastuussa teoistaan. Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen ja kuvan kohteen kunnian loukkaaminen on säädetty rikoslain 24 luvun 8 §:ssä rangaistaviksi teoksi. Esimerkiksi sosiaalisessa mediassa julkaistu kirjoitus, valokuva tai video voi täyttää yksityisyyttä tai kunniaa loukkaavan rikoksen tunnusmerkistön. Myös alle 15-vuotiaaseen kohdistuva rikosepäily voidaan ilmoittaa poliisin tutkittavaksi. Alle 15-vuotias voi olla vahingonkorvausvelvollinen.

- Opetushenkilöstö on lastensuojelulain 25 §:n mukaan velvollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Opetushenkilöstöllä on saman pykälän mukaan velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille, kun heillä on syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu seksuaalirikos tai henkeen ja terveyteen kohdistuva rikos kuten pahoinpitely.

Häirintäyhdyshenkilön tehtävät ja vastuut on määritelty Kemmin kaupungin perusopetuksen ja lukiokoulutuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa, jonka laatimisesta ovat vastanneet koulujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvastaavat (häirintäyhdyshenkilöt). Opetuksen järjestäjäkohtaisen yhteisen suunnitelman tavoitteena on varmistaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuminen Kemmin kouluissa.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan liittyy myös toimenpidesuunnitelma, jonka pohjana on kysely, joka on toteutettu kaikilla kouluilla lukuvuoden 2024-2025 aikana. Kysely uusitaan aina kolmen vuoden välein. Tulosten yhteenveto käydään läpi kouluilla henkilöstökokouksessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitoryhmässä. Tulosten pohjalta koulut tekevät 3-vuotisen toimenpidesuunnitelman tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi. Näillä tavoitteilla ja toimenpiteillä kehitetään tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista ja tuodaan syrjinnän, häirinnän ja rasismien vastaista työtä näkyväksi kouluilla. Koulukohtainen toimenpidesuunnitelma sisältyy koulujen lukuvuosisuunnitelmaan.

Oheismateriaalina Koulujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön toimenpidesuunnitelma 2025-2027.

Häirintäyhdyshenkilöiden rooli on keskeinen koulujen häirintä-, kiusaamis- ja syrjintätapausten käsittelyssä. He toimivat matalan kynnyksen tukihenkilöinä, jotka kuuntelevat, ohjaavat ja tukevat oppilaita häirintätilanteissa. Häirintäyhdyshenkilöiden tehtäviin kuuluu myös tilanteiden dokumentointi, tarvittaessa yhteistyö opiskeluhoollon ja muiden viranomaisten kanssa sekä tilanteiden seuranta. Häirintäyhdyshenkilöiden toiminta perustuu luottamuksellisuuteen ja puolueettomuuteen, ja heillä on velvollisuus puuttua kaikkeen epäasialliseen käytökseen kouluyhteisössä.

Kaikissa kouluissa on jo otettu käyttöön tavoitteet häirintäyhdyshenkilön roolin vahvistamiseksi, ja tiedotusta heidän roolistaan lisätään aktiivisesti oppilaille ja huoltajille. Häirintäyhdyshenkilöt esittäytyvät kouluilla kaikille luokille ja oppilaille kerrotaan miten ja milloin häirintäyhdyshenkilöön voi olla yhteydessä. Lisäksi häirintäyhdyshenkilöille tullaan järjestämään koulutusta lukuvuoden 2025–2026 aikana.

Lautakunta edellyttää, että anonyymien ilmoittamiskanavan mahdollisuus selvitetään. Anonyymiin ilmoituskanavaan liittyy kysymyksiä ja huolenaiheita, kuten oikeusturvakysymykset (ilmoittajan, ilmoitetun, häirintäyhdyshenkilön), tekniset järjestelyt (millainen ilmoituskanava käytännössä olisi ja kuka sen loisi/ tekisi), ilmoituskanavalle tulevat mahdolliset perättömät ilmoitukset sekä ilmoitukset, jotka koskevat vapaa-ajalla eikä koulussa tapahtuvaa toimintaa. Vapaa-ajalla tapahtuva häirintä/ syrjintä on rajattava häirintäyhdyshenkilöiden toimenkuvan ulkopuolelle.

Koulujen häirintäyhdyshenkilöiden työryhmä kokee, että anonyymi ilmoittaminen estää avun antamisen oikeille henkilöille, mikäli ilmoituksesta ei käy ilmi mitään tarkentavia tietoja. Huomioitavaa on myös, miten paljon anonyymeja ilmoituksia tulisi ja millä resurssilla ja koulutuksella häirintäyhdyshenkilöt voisivat näihin puuttua. Työryhmä ei näe anonyymia ilmoituskanavaa tällä hetkellä järkevänä toimintamallina ja edellä mainitut kysymykset tulisi pystyä ratkomaan ennen ilmoituskanavan mahdollista käyttöönottoa.

Nimettömyyden sijaan tulee tehdä nimellä kertomisesta helpompaa ja vahvistaa oppilaiden luottoa prosessiin tulevana lukuvuosina tavoitteiden ja toimenpiteiden mukaisesti. Toimintamallia arvioidaan keväällä 2026 ja 2027, jonka jälkeen kouluilla teetetään kysely uudestaan ja uudet tavoitteet ja toimenpiteet laaditaan.

Koulun harkittavaksi voi tulla myös tilanteesta riippuen Opetushallituksen ohjeistuksen mukaiset opiskeluhoollon, sovittelutoimiston ja lastensuojelun palvelut sekä kiusatulle ja epäasiallisen käyttäytymisen kohteelle, että kiusaajalle ja epäasiallisesti käyttäytyneelle sekä rikosepäilyn ilmoittaminen poliisille. Koulun ja opiskeluhoollon henkilökunnalla on velvollisuus ohjata oppilasta hakemaan tarvitsemiaan palveluja.

Esittelijä

Hyvinvointijohtaja Kaisa Rauvala

Päätösehdotus

Hyvinvointilautakunta merkitsee tiedoksi häirintätilanteiden käsittelyn toimintamallin kouluissa osana koulujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä.

Päätös

